

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Capitulvm I. eod. Tit. in 6. Licet Romana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

dicto, aut partium compositione delictum, aut iniuste illatum damnum remissum; vel ne accusatio institueretur, constitutum fuerit; eo ipso prouisum videri, ne imposterum delinquere, aut iniuriam inferre impunè liceat; quia cum lex (idèmq̃ue est in transactione, aut promissione) in prateritum aliquid indulget, in futurum vetat. Videatur etiam, quæ dicturus sum in c. penult. de consuet.

CAPITVLVM I. eod. Tit.
in 6.

Licet Romana.

PARAPHRASIS.

Princeps (qualis in ecclesiasticis Rom. Pontifex est) condendo nouam legem, eo ipso tollere censetur leges priores, quibus illa contraria est; non item tollere censetur particularia statuta & consuetudines locorum, nisi id exprimat.

SVMMARIVM.

1. Lex Principis posterior abrogat priorem, quatenus ei contraria est, licet id non exprimat.
2. In Principe censetur esse notitia omnium iurium, siue legum communium.
3. Vnde error siue ignorantia iuris non excusat Principem, cum eius scientiã se habere profiteatur.
4. Nec satis est Principem Consiliariorũ scientiã ac prudentiã adiuuari: sed necesse est, ut & ipse iuris, ac iustitia gnarus sit, curamq; reip. & subditis iustitiam administrandi principaliter gerat; non autem omnem, aut partem omnem in alios conticiat; alias ipsemet culpam eorum feret.
5. Etiam inferior Magistratus leges sui fori nosse censendus est, idèq; etiam velle statutum prius abrogare, si contrarium illi statuatur, modo potestate statuendi & abrogandi pradius sit.
6. Generalis consuetudo Principi & in-

feriori Magistratui equè cognita censeri debet, atque lex scripta; adeoque etiam per subsequens statutum ei contrarium eandem abrogare.

7. Ut autem lex posterior Pontificia contraria Concilio Generali censetur derogare ei, debet derogatio esse expressa.
8. Et si illud nouissimum est, ut est Tridentinum, specialis eius mentio facienda est.
9. In rescriptis doctrina tradita vel maximè locum habet.
10. Peccat Legislator, si legem reipubl. vtilem abroget; abrogatio verò valida est, & effectum suum consequitur.
11. Lex & consuetudo rationabilis particularium locorum & personarum non abrogatur, nisi exprimat saltem per clausulam generalem.
12. Adiuncta autem generali clausulã: Non obstante quocunq; statuto, aut consuetudine in contrarium: censentur omnia sublata, ac si in specie essent expressa.
13. Iudex quilibet probabiliter ignorare potest iura consuetudinis locorum alienorum.
14. Doctore & alteri asserenti, aut testanti de particulari consuetudine, statuto, privilegio, non est statim credendum.
15. Lex communis per legem contrariam si abrogatur, simul etiam statuta municipalia secundum legem, aut ius illud commune conditum abrogata censentur.
16. Per legem generalem absque clausulã derogatoria latam, non tolluntur privilegia non contenta in Corpore iuris.

NOTANDVM I. Lex Principis posterior abrogat priorem, quatenus ei contraria est, etiam nulla facta mentione prioris legis. Idem habetur in l. sed & posteriores 27. ff. de legibus. Probari debet: Posterior voluntas, si & potestas adsit, superat priorem, ac tollit, si ei contraria sit; In legislatore autem adest potestas tollendi, seu abrogandi priorem legem, uti ponimus. Ad esse

esse autem voluntatem, inde conuincitur, quia Princeps scit omnes leges suas, seu Reipubl. suæ: Consequenter, si legem condat, quæ priori contraria est, adeoque cum ea consistere nequit, hoc ipso eam sublatam vult.

Aduerte autem, quod dixi, abrogari legem priorem per posteriorem, *quatenus ei contraria est*, siue cum ea consistere non potest. Cum enim lex omnis, præsertim quæ toti regno seu Reipubl. communis, cum ratione constituta esse debuerit pro communi utilitate, cap. 2. dist. 4. ideo magnus legis, siue iuris communis fauor est; Adeoque correctio, seu abrogatio, aut derogatio odiosa, & nisi necessitas cogat, non asserenda, sicuti docui lib. 1. moral. Theol. tr. 4. cap. 18. n. 2. & inter alios videri potest Decius in c. 1. lect. 1. n. 11. de Constit. Suar. lib. 6. de legibus cap. 27. n. 4.

2 NOTANDUM II. In Principe censetur esse notitia omnium iurium, siue legum communium. Ita hic significatur, quod *Romanus Pontifex iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere*. Quod dictum hæreticorum Ministri ludibrij causa quandoque aduersus Romanum Papam obijciunt: sed frustra, & inscitè; cum id Bonifacius VIII. huius c. auctor, ex Imperatorijs serinijs mutuatus sit. Ita enim aiunt Impp. Honorius & Theodosius in l. omnium 19. C. de testam. *Toto iure, quod in nostris est scrinis constitutum, teste*. Hinc colligitur, quod error siue ignorantia iuris Principem non excusat; cum eius scientiam se habere profiteatur.

4 Ait verò Gl. sum. hic, id fieri propter *Consiliarios & sapientes assistentes Principi, qui dicuntur pars corporis eius*. Rectè quidem dicitur, Principem Consiliariorum scientiæ ac prudentiæ adiunari: Interim verò necessarium, vt & ipse iuris ac iustitiæ gnarus sit, curamque Reipubl. & subditis iustitiam administrandi principaliter gerat; nō autem omnem, aut pænè omnem in alios conijciat: Eo quod Dominus Deus, qui omnia prouidentissimè agit, ipsiusmet Principis, tanquam ministri sui cor, proximè e-

rudis, ac dirigit, Prouerb. 8. *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt*. Ideo Salomon Rex lib. 3. Regum c. 3. v. 6. petijt à Domino *cor docile, vt populum iudicare possit, & discernere inter bonum & malum*. Quandoquidem etiam inter ipsos Consiliarios reperiri possunt, qui vel scientiâ destituti sint, vel rectè agendi voluntate; proprijs aut priuatis, minùsue ponderantibus rationibus magis quàm bono publico, iustitiæ, ac veritati seruientes. Et tum vel maximè error contingere potest, si ex plurium consultorum suffragijs Princeps decernere solitus sit: cum fieri possit, vt sapientes ac intelligentes numero ab alijs superentur; ijsque se opponere efficaciter non audeant: Tunc verò ad Principem pertinebit, inter bonum & malum, rectum & non rectum discernere; alioquin ipsemet culpam feret. Si enim, quæ Consiliariorum, Officiariorumque seu pacis, seu belli industriâ laudabiliter acta sint, Principis honori ac laudi tribuuntur, cur non & quæ mala acta sunt, eidem adscribi debeant. Quare Salomon cap. 6. sapientiæ v. 2. & seqq. ita Reges ac Princeps hortatur: *Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniâ data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniâ cum essetis ministri regni illius, non rectè indicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durissimè his, qui præsumunt fieri.*

Ampliari debet tradita doctrina primò; 5 Quod etiam inferior magistratus, seu legislator leges sui fori, seu iurisdictionis, nosse censendus sit, & ideo si quid ijs contrarium statuatur, abrogare prius statutum velit; Cum eadem proportionalis ratio sit, dummodo magistratus statuendi, & abrogandi potestate præditus existat. Secundò, quod dictum est de lege communi, idem quoque dicendum de generali cōsuetudine; cum & ipsa lex quædam, siue ius non scriptum sit; & ideo æquè Principi, seu Legislatori cognita cen-

sori

- 6 feri debeat, atque lex scripta; consequenter si generali seu communiter receptæ consuetudini contrarium quid statuatur, censetur eam reuocare, seu ei derogare velle, prout hîc annotauit Gl. ver. singularium, Baldus in l. 2. circa finem, C. Quæ sit longa consuet. Felin. in c. super literis n. 8. reg. 3. de rescript. quod Princeps præsumitur scire consuetudines multum vulgares, maxime loci, in quo ipse residet: Et ideo condendo legem consuetudini contrariam, videtur ei derogare velle, licet consuetudinis mentionem non faciat. Et hoc ipsum locum habere in inferioribus, v. g. si ciuitas statutum condat aduersantem consuetudini, quod eam reuocare censetur, docuit Petr. Rauennat. de consuet. n. 106. Abb. in c. vlt. n. vlt. de consuet. Dummodò, quod semper supponitur, ciuitas tali potestate prædita sit, prout annotauit Suarez lib. 8. de legibus cap. 20. n. 8.
- 7 Limitari autem debet tradita doctrina, quod lex posterior Pontificia contraria Concilio generali, non censetur ei derogare, nisi derogatio expressa sit, prout docet Rochus Curtius in c. vlt. de consuet. n. 546. & alij communiter, apud citatos in moral. Theol. lib. 1. tr. 4. cap. 2. Quare dici solet, post Archidiaconum super hoc c. quod Concilij generalis constitutio tacitam continet clausulam derogatoriam omnium subsequentiū dispositionum, quæ contrariæ sunt. At verò in alijs legibus communibus necesse est contineri expressam clausulam seu cautionem, vt per leges subsequentes censi non debeant reuocari, nisi earum mentio fiat in posterioribus, sicuti cum Ioan. Andr. hic notauit Philipp. Francus n. 12. Addit verò Suarez lib. 3. de matrim. disp. 26. n. 7. cum Henricq. lib. 7. de indulg. cap. 26. n. 3. si Concilium generale nouissimum sit, vt nunc est Tridentinum, specialem eius mentionem faciendam esse, neque sufficere generalem clausulam, *non obstante quacunque lege, etiam Concilij generalis.*
- 9 Porro tradita doctrina quam maxime locum habet in rescriptis, prout constat ex c. nonnulli 28. vbi dicitur Felin. n. 3. 5. & seqq. c. eam, tract. 4. de ætate & qualitate, c. ex parte,

de capellis Monachorum; propterea, quod in his, propter impetrantium importunitatem, errores facile contingant, sicuti Gl. indicat cit. c. ex parte, ver. nulla mentio. At verò leges maturiore cum examine, atque ex Principis certa scientia prodire solent, secundum Glossam super hoc c. verbo nescatur. Quamobrem, si ex coniecturis colligi possit, mentem Principis fuisse per posteriorem legem publicè latam ac promulgatam, derogare legi anteriori Concilij generalis, clausulâ derogatoriâ opus non erit. Idemque de testamento posteriore, reuocatoriâ testamenti prioris, in quo etiam expressâ clausula posita est, ne reuocatum censeatur, nisi clausulæ mentio fiat, reuocatum nihilominus censi, & posterius præualere, si appareat de voluntate testatoris, ex communi docuit Iulius Clarus lib. 3. sent. §. Testamentum, n. 8. §. Cæterum.

Sed neque in rescriptis contra qualescunque ius positium, cui à Principe derogari queat, dummodò constat, quod ex Curia prodierint, & ex certa scientia, aliud requirendum est, sicuti Francus hic docet n. 10. & Imola in cit. cap. nonnulli, n. 6. Exemplum affert Francus; Si Papa scienter, licet ad petitionem & instantiam alicuius, rescribat, vt impuberi beneficium curatum conferatur, satis esse, quod ex tenore ac forma rescripti appareat de certa scientia Papæ, licet clausula *Non obstante* & c. adiecta non sit. Verumtamen si aliquid insolitum, aut contra publicam utilitatem rescriptum sit, nunciare oportet, vt secunda iussio fiat, Auth. Vt nulli Iudicum, §. Et hoc verò iubemus, coll. 9. & tradit Gl. in l. vlt. ver. generali C. Si contra ius & c. Deinde si in l. anteriore contineatur clausula derogatoria contrariorū rescriptorum, tunc non sufficit Papam ex certa scientia rescribere contra ius illud, nisi specialem mentionem faciat, sicuti Imola & Francus cit. locis docent, & videri potest Felin. in c. postulasti n. 2. & quæ ibi dicam, hoc tit.

10 *Quæri hîc potest primò; Vtrum legislator arbitrato suo legem anteriorem reuocare, seu abrogare possit? Responso est affirmatiua.*

firmatiua, saltem vt abrogatio valida sit. Nam sicuti legis constitutio, ita & eius conseruatio, abrogatioque pendet à libera voluntate legislatoris; siue is vnus & absolutus sit, siue dependens à proceribus, concilio, aut plebe. Quare dici solet, quòd eiusdem potestatis est ligare & soluere; legem condere & tollere: nam per quas causas aliquid nascitur, per easdem etiam dissoluitur, cap. 1. de reg. iuris. Peccat tamen legislator, si legem Reipublicæ vtilem abroget; abrogatio verò effectum consequitur. Et potest hoc loco discrimen annotari; tametsi lex, si sine ratione & vtilitate lata sit, vim nullam habeat; abrogatio tamen eius, etiam sine ratione & vtilitate, effectum consequitur. Nam sicuti in aliis plebisque rebus plus requiritur ad rei generationem, quam eiusdem corruptionem, seu abolitionem, ita & ad legis abrogationem sufficit voluntas auctoris exterius indicata, sed ad legis constitutionem multa requiruntur, vti docui lib. 1. Theol. moral. tract. 4. cap. 1. Dicunt verò Canonistæ, nominatim Innocent. in cap. quanto, ibid. Abbas num. 13. de consuetud. Nicolaus Euerardus loco argum. 129. num. 13. resistendum esse Papæ, si absque ratione statum vniuersalis Ecclesiæ noua lege immutare attentaret; vt si Quadragesimæ legem, aut de bigamis non ordinandis tollere vellet.

NOTANDVM III. Princeps lege lata non censetur derogare velle particularibus locorum & personarum statutis ac consuetudinibus; nisi exprimat, dummodo ea rationabilia sint. Ita habetur in textu, atque ratio adiungitur: Cum enim huiusmodi statuta & consuetudines facti sint, & in facto consistant, ea Princeps probabiliter ignorat; consequenter censeri non potest ea reuocare velle; nisi exprimat, saltem per clausulam generalem, non obstante quocunque particulari statuto aut consuetudine in contrarium. Vbi statim obiici potest, quòd etiam statuta & consuetudines locorum particularia, quædam iura sunt; & ideo non rectè facti dicantur, quasi in iure

non consistant. Respondeo, Pontificem non negare, ea in iure consistere; cum dicat eorum vim & obligationem; si rationabilia sint, permanere: Quod itaque ait, facti esse seu in facto consistere, pertinet tantum ad quæstionem An est; num videlicet & quænam talia statuta & consuetudines existant, cum ad factum pertineat, Pontificem probabiliter ignorare; & ideo censendum non esse, de iis vel cogitationem, vel abrogandi voluntatem suscepisse; nisi in lege à se lata exprimat, vti dixi.

Corollarium I. Si Princeps legi generaliter latæ clausulam: *Non obstante quocunque statuto, aut consuetudine in contrarium,* adiciat, censeri debent omnia sublata; perinde ac si in specie expressa essent. Ita docet ex communi Andr. Gaill lib. 2. obs. 18. nu. 2. Cum enim Princeps particularia statuta & consuetudines in specie scire non debeat, & plerumque non possit, ideo sufficit clausula derogationis generalis, ac veluti conditionalis; si quæ contraria sint, &c. His adde, quòd interdum lex non tantum tollat contraria ei statuta aut consuetudines, sed etiam damnet & improbet, tanquam irrationabilia, publico bono noxia, aut peccati nutritiua; tunc verò non tantum tollit, quæ in presenti tempore videntur, sed etiam impedit, ne in futurum constitui aut introduci possint, sicuti docent Legistæ in l. omnes populi, vbi Vdalricus Zasius concl. 5. ff. de iustit. & iure, Baldus in Auth. omnes peregrini n. 2. C. Communia de success. Gaill cit. loco. Exemplum afferri solet ex Authent. Navigia C. de furtis, vbi prohibetur, ne bona naufragantium eripiantur, *sublata penitus omnium locorum consuetudine.* Adde, si lex lata (præsertim canonica) aliquid prohibeat, tanquam per se siue ex proprio obiecto illicitum, eo ipso tolli statuta & consuetudines in contrarium; ita vt neque in futurum introduci queant, sicuti Gaill & alij annotarunt.

Dixi autem præsertim canonica lege: Nam si ciuilis lex contractum v.g. tanquam vsurarium damnet; at verò Doctores alij, præsertim Theologi, quorum est hoc

H

exami-

examinare, probabiliter censentur usurarium non esse, sed iustum, fieri potest, ut contra eam legem statuta & consuetudines locorum retineantur: Præterquam quod eiusmodi leges prohibentes contractum ut illicitum vel usurarium, seu Imperiales seu Pontificiæ, interdum intelligi debeant secundum præsumptionem fori externi: ideoque ad Iudices præcipue tendant, ut secundum eam præsumptionem iudicent. Cuius rei exemplum de censu utrinque redimibili attuli in Theol. moral. lib. 3. tract. 4. de iust. cap. 18. nu. 6. ver. Alterum.

- 13 Corollarium II. Ex Petr. Rauenn. in tract. de consuet. n. 10. Iudex quilibet iura consuetudinis locorum alienorum probabiliter ignorare potest. Et ideo licet iura communia, & quæ loci particularia siue propria sunt, coram Iudice produci non debeant, nec de eis fieri positiones & probationes, aliud tamen sentiendum de consuetudinibus & statutis aliorum locorum.
- 14 Corollarium III. Doctore, vel alteri personæ simpliciter asserenti, aut testanti de particulari consuetudine, aut statuto loci, vel accepto privilegio, non est statim fides habenda. Ita docet Alexander Imoleus, in l. post dotem n. 29. ff. solut. matrim. Petr. Rauennates in tract. de consuet. nu. 178. Nauarr. in c. placuit d. 6. de pœnit. in fine. Quæ enim in factis consistunt, non simpliciter poni & asseri, sed demonstrari debent. arg. l. in bello 12. §. facte. ff. de capt. & postlim. reuersis. Testes autem, ut plenè rem demonstrent, iurati esse debent, ac voce deponere, ut examinari queant. Accedit, quod ad statutum legitime conditum, & in loco vigens: item ad privilegium, quod in obseruatione existat & c. multo magis ad consuetudinem, vim iuris obtinentem, multa requiruntur, de quibus omnibus testari oporteret, sicuti videre est apud Gaill lib. 2. obseru. 31. n. 16. Veruntamen illud quorundam dictum apud Nauarr. cit. loco, quod maiori Doctorem parti de consuetudine testatium credi non debeat, explicandum est, ita ut cedat in præiudicium alterius, seu iudicalem cõdemnationem. Attendendum quoque, num Doctores in commentariis suis te-

stentur de consuetudine loci, in quo versati fuerunt: tum enim maior eis fides tribuenda, quam si ex aliorum relatione acceperint, iuxta ea quæ hic annotauit Francus num. 14. quod præsentis & incolæ non censentur ignorare consuetudines locales, sed absentes & peregrini.

15 **QVÆRITVR** hîccum Gl. ver. facti. Si lex communis à Principe per legem contrariam abrogetur, utrùm simul etiam statuta municipalia, quæ secundum legem seu ius illud commune condita sunt, abrogata censeri debeant? Responso affirmatiua communiter recepta est, uti videre licet apud Felin. in c. 1. n. 15. de refer. Azor lib. 5. Instit. moral. cap. 26. q. 17. Si enim, uti ponimus, statutum municipale nihil prorsus aliud, aliæ ratione præcipiat, quam quod communi iure statutum est, tum substantialiter non differt à iure communi, sed est tantum eius quædam interpretatio, propositio, ac promulgatio ad populum; eò quod specialis cautio magis attenditur, ac terret, quam generalis. Vide tamen quæ dicam infra in c. 1. in fine, de rescript.

16 Id solum supra dictis addendum est, doctrinam huius not. 3. per legem generatim latam, absque clausulâ derogatoriâ, non tolli particularia statuta & consuetudines, locum etiam habere in privilegiis non contentis in corpore iuris: cum neque eorum omnium notitiam Princeps habere censetur. Ita ex recepta sententia docet Suar. lib. 8. de legibus cap. 39. reg. 1. Eman. Rodriq. tom. 3. regul. qq. q. 46. art. 1. concl. 1. post Gl. in c. 1. ver. ut liberè, de rescript.

CAPITVLVM II.

Vt animarum.

SUMMARIVM.

1. A censura excusantur non tantum, qui statutum secundum se ignorant, sed etiam qui ignorant censuram esse annexam.
2. Pontifex hoc c. ex proposito loquitur non de censuris Pontificiis, sed inferiorum.